

Vad har det med mig att göra?

av Klaus Stein

Född 1966 i Köln, Tyskland. Specialist i allmänmedicin och smärtlindring och även utbildad i traditionell kinesisk medicin. Doktorerat i psykosomatisk medicin 1997.

Invandrad till Värmland 2004. Sedan dess återkommande vegetativa symtom relaterad till kulturkrock och språkförbistring. Distriktsläkare på Eda vårdcentral 50%, medicinsk ledningsstöd öppenvård 50%. Balintgruppentusiast. Olika skrivartutbildningar i Tyskland och Sverige. Sitter och jobbar med något som kanske en dag kommer att bli en bok.

Sverkers handslag är solitt och han välkomnar mig med ett bullrigt skratt när jag kliver in i hans opretentiöst möblerade rum. Med vakna ögon mönstrar han mig från bakom väldiga glasögon som inte är av den nyaste modellen. Han når mig inte längre upp än till axlarna men utstrålar osminkad värme och ärlig nyfikenhet.

”Den här människan verkar uppriktigt glad att få träffa mig”, tänker jag och sjunker ner i en av dessa IKEA-fåtöljer som inreder världens samtliga psykoterapimottagningar.

Kontoret är utrustat med ett paket näsdukar på ett litet soffbord, en bordsstudsare som är vänd mot honom och en freudiansk schäslong som framstår egendomligt malplacerad. För övrigt andas den kompakta atmosfären årtal av individuella kriser, personliga misslyckanden och äktenskapsproblem. Geometriskt skulle man nog lätt kunna fylla rummet i kubik med alla snoriga näsdukar som har skrynklat ihop här. Men väggarnas alla betungande minnen droppar av Sverker som vatten på en gås då han sitter längst fram på kanten av sin stol.

”Hej Klaus!” hojtar han. ”Vad kul att få träffa dig! Hur är det med dig?”

Situationen känns välbekant fast tvärtom. Den frågan brukar ju jag ställa. Det tar en liten stund innan jag slutgiltigt uppfattar att jag befinner mig på fel sida av pendylen. Det är inte min show idag. Men okej då, det är ändå en mottagning. Jag lirar på hemmaplan. Jag är proffs på det här och har inget att frukta.

”Tack det är bra. Det har bara varit lite mycket på jobbet på sistone.”

”Säger du det. Berätta mer om ditt jobb. Hur går det? Och vad var det som hände att du ville boka tid?”

Jag har sovit dåligt i flera veckor, känt mig trött och olustig. Det tog även emot att på lördagar följa med på bjudningar. Helst Netflix eller Champions League på kvällarna eller timmar med omotiverad scrollande utan att ta till sig något. Kanske även en och annan starköl för mycket under veckan. För många patienter överallt, för lite personal, för stora besparingskrav, för dålig organisation, för okunniga chefer i ledningen, för ogenomtänkta prioriteringar, för få vårdplatser, för mycket detaljstyrning, för mycket administrativa uppgifter. Hälso- och sjukvårdssystemet har med maxhastighet kört in i väggen.

Och det är därför jag sitter här idag.

Självklart har jag i flera dagar spelat igenom scenariot som väntar mig och är noggrant förberedd. Lättsamt bockar jag av fakta: arbetsuppgifter, sysselsättningsgrad, relationer till kollegor. Vi alla går igenom dessa perioder av organisatoriska svårigheter med jämna mellanrum. Men medan många läkarkollegor brottas med svårigheter att prata om sitt innersta så kan jag visa upp mig som en reflekterande människa med hög perceptionsförmåga, mycket medveten om underliggande processer i relationen mellan läkare och patient. Jag kartlägger mina yrkesspecifika utmaningar och presenterar ett färdigt inslaget och frankerat problempaket för honom. Det är bara att stämma av lite. I grund och botten behöver jag inte ens sitta här.

Men när jag har pratat i tio minuter förändras hans min på ett märkligt sätt. Leendet försvinner. Dystra ögonbryn sänker sig allt djupare över hans granskande blick. Han lutar sig tillbaka i sin stol och ser uppriktigt bekymrad ut. Den ljuvliga kollegiala atmosfären dunstar bort och väggarna andas allt snyft och tårar som har dragits och gråtits här mellan fönster- och dörrkarm.

”Jag förstår” säger han efter en tyst stund och iakttar mig som en sårad lejonunge som har långt kvar till vattenhålet. ”Men hur är det nu alltså med *dig* som person? Som Klaus?”

”Det är ju det jag förklarar hela tiden...”

”Jag menar... hur sover du till exempel?”

”Inte så bra för att vara ärlig. Jag kan ligga vaken i flera timmar trots att jag känner mig hur trött som helst. Jag kan inte komma på en enda morgon de senaste veckorna då jag kände mig utsövd på riktigt.”

”Och är du ledsen ibland? Känner du dig nedstämd?”

”Humöret är ju inte det bästa om man har det så här på jobbet. Men det kan jag absolut hantera. Jag vill inte ha SSRI.”

Det är något som stör mig i hans sätt att fråga. Han vill att jag pratar om mig fast det är det jag har gjort de senaste femton minuterna. Lyssnar han på riktigt eller är han en sådan terapeut som kör autopilot och bara nickar och hummar var femte minut? Samtalet gick bra hittills men nu kommer vi in på fel spår. Jag får leda tråden tillbaka till problemet som förde mig hit och det var ju mitt jobb.

”Om du tänker tillbaka lite då?” undrar han. ”Har det tidigare i ditt liv funnits perioder där du inte mårde så bra? Var du deprimerad någon gång under din barndom eller uppväxt?”

Frågan känns obehagligt. Vad spelar mitt tidigare liv för roll? Däremot kommer det upp en känsla som är välbekant sedan just barndomen, mitt trots. Jag var ett in i helvete trotsigt barn, kunde låsa in mig i mitt rum, sitta där med sammanbitna läppar utan att ge ett pip ifrån mig. Mina föräldrar fick göra vad de ville, jag vägrade allt och den där femåringen gör sig nu påmind med en fysisk känsla av uppstigande vrede. Han är stark, otrolig stark. En del av mig sitter kvar där inlåst i det där rummet än idag. Men jag knuffar undan honom. Det lämpar sig inte på en psykoterapeutisk sittning att låta en liten pojke i trotsåldern ta över.

”Klart det var vissa perioder där det gick smidigare än andra” svarar jag behärskat. ”Jag kanske har haft en eller annan episod under mitt vuxna liv som inte var så bra.”

Vilket kan vara en underdrift. Livet har varit riktigt risigt ett par gånger. Första gången redan under min civila militärtjänstgöring i Köln på 80-talet. Kanske även på universitetet under anatomikursen. På min AT-placering. Definitivt på vårdcentralen och även som överläkare på sjukhuset. Och alla dessa placeringar hade gemensamt att det var en kombination av hårt arbete, psykisk påfrestande uppgifter och dåligt socialt sammanhang. Men det har även funnits perioder av tomhet och understimulering. När barnen hade flyttat saknades plötsligt en naturlig funktion i tillvaron. Det fanns plats över för ett äktenskap som man under många år inte hade hunnit med. Och så hade det ju hänt saker innan jag blev vuxen också. Som den där händelsen i sexan. Men det tänker jag inte berätta för den här snubben nu.

”Och hur var det i din ursprungsfamilj under din uppväxt?” vill han veta. ”Fanns det någon i din omgivning som du tror var deprimerad? Någon förälder kanske?”

”Min mamma tror jag. Hon var inte lycklig när vi var små. Någon gång när jag var sex eller sju skickades hon på en kurort vid havet för behandling. Men jag var för liten för att begripa allt detta. Det var ändå 70-talets Tyskland, jag tror det var rätt vanligt på den tiden”, lägger jag till och hoppas att han fattar att det här ämnet är helt irrelevant i vårt sammanhang.

”Jag förstår. Och hur är det med döden? Har du självmordstankar ibland?”

Vad menar han nu? Ställde han verkligen den där frågan? Jag är högutbildad dubbelspecialist, har jobbat i internationella kriser och forskat på två olika universitetssjukhus. Jag är en del av lösningen, inte problemet. Är han ens verkligen utbildad psykoterapeut? Kan man kolla hans legitimation någonstans?

”Nej, det har jag verkligen inte” försäkrar jag honom överseende. Men han ger sig inte.

”Finns det kanske något fall av självmord i din närmaste familj?” insisterar han. Det dystra i hans blick vägrar släppa och väggarna kryper närmare och närmare. Man skulle kunna öppna fönstret en spalt.

”Min pappa tog livet av sig för ett halvt år sedan.” Jag tar en liten paus och tänker efter. ”Och så min mormor tror jag. Men jag vet inte så mycket om det.”

”Jaså?” Sverker verkar uppriktigt förvånad. ”Jag beklagar din pappa. Vi återkommer till det. Din mormor tog livet av sig och du säger att du inte vet så mycket om det? Hur kommer det sig?”

Munnen blir torr och jag har svårt att svälja. Inomhusklimatet är verkligen dåligt. Femåringen i mitt bröst bultar mot väggarna i sitt lilla rum och ropar på hjälp fast han aldrig släpper in någon. Det var fel att komma hit idag. Jag fick en dålig rekommendation. Jag är här för att prata om mina arbetsplatsproblem och inte om mina släktingar varav jag aldrig har träffat vissa. Vad har det med mig att göra? Min inre klocka som är justerad efter trettio-minuters-besök säger att tiden snart är ute. Jag får förresten komma ihåg att ringa tandläkaren. Igår bet jag sönder ett keramikimplantat i överkäken.

”Nej, det var bara att man inte pratade om min mormor i min familj. Så det var därför jag inte kan säga så mycket om henne, jag vet så gott som ingenting.

Det var nog ett tabu kan man väl säga. Det har med kriget och gamla minnen att göra tror jag. Men är vi inte inne på ett sidospår nu? Vi skulle ju prata om mitt arbete.”

”Tycker du det inte att det är det vi gör?”

Min förhoppning var att i ett professionellt sammanhang prata igenom ett flertal jobbiga patienter och det har vi inte ens börjat med. Jag vill inte ha en diagnos. Det ska helst gå fort. Jag vill få hjälp på mina villkor men inte att ordningen ska förhandlas. För att jag vet exakt vad det är jag behöver.

Men den här snubben är nog inget för mig. Kanske lika bra att skita i det; jag har i alla fall försökt. I det här samtalet känner jag mig dock bara osedd och missförstådd, precis som förr.

”Jag sitter ju här för att prata jobb. Det är det jag behöver hjälp med. Det finns vissa typer av patienter...”, fortsätter jag i en svag förhoppning att rädda situationen. Men något händer inuti min kropp. Min hud känns som ett tunt membran och bakom den kokar en soppa av vilsna DNA - molekyler som har kommit ur position och försöker ordna sig på nytt.

”Patienter som gör mig arg, upprörd och indignerad”, förklarar jag. ”De söker på fel vårdnivå, lever inte upp till mina behandlingsförslag, utnyttjar välfärdssystemet. Och så finns det andra människor i min privata omgivning med. Som inte förstår mig, inte se mig, inte bryr sig om mig. Det är nog rätt så många. Till exempel i min familj. Och - ”

”Vänta nu”, avbryter Sverker. Det borde han inte ha gjort. Jag avskyr att bli avbruten. ”Jag lägger märke till att du återkommer till din familj ett antal gånger. Tror du din egen uppväxt kan ha spelat roll för dina svårigheter med människor?”

”Vadå svårigheter med människor? Jag har inga svårigheter med människor. Det är fel på systemet! På mina patienter! På hela det robotgräsklippta svenska samhället! Och min familj var en välsituerad tysk akademikerfamilj.”

Min röst bär inte längre. Jag är inne i ett tunnelseende. Den trotsiga femåringen bankar med all sin kraft och skriker ursinnigt. Jag får inte plats längre i den trånga stolen. Mitt ansikte brinner som om det plötsligt hade uppstått varbölder som håller på spricka.

”Och jag hade verkligen en bra uppväxt får du veta”, utvecklar jag. ”Min pappa var en ansedd jurist och min mamma älskade mig även om hon aldrig

berättade för mig om min mormor. Vi hade ett tryggt hem utan några konflikter över huvud taget. Trots att mina föräldrar hade varit krigsflyktingar fanns det alltid mat och pengar. Jag hade allt man kunde önska sig som barn.”

”Jag ifrågasätter inte att din mamma älskade dig. Det gjorde hon säkert. Men visade hon det för dig?”

”Vad tycker du är så konstigt med min familj?” undrar jag, medveten om att jag inte svarar på hans fråga.

”Det som är konstigt är att du uppenbarligen inte mår bra men ändå pratar mycket om hur bra du tycker att du har det. Att du söker min hjälp men vill inte visa för mig vad som tynger ner dig. Att jag frågar efter trauman i din familj och du presenterar något jag tolkar som en massa bortförklaringar för mig.”

Nu är det för mycket. Inuti mig smäller det och splitter av mitt söndersprängda Jag bryter ut ur min kropp och exploderar åt universums samtliga håll. Jag vill bara springa upp från min stol och ta den här pajasen i axlarna, skaka om honom och skrika rakt i hans ansikte att han har fel. Att allt är bara fel och att jag är så oändlig trött på alla hans lögner och alla människors förträngda trauman. Jag måste slå sönder någonting. Förstöra den här fåtöljen och den där freudianska soffan, sparka in dörren och slänga alla bitar genom det stängda fönstret.

Men inget av detta händer. Kroppen min är bortkopplad, den klibbar fast på den billiga fåtöljen helt oförmögen att röra på sig. Allt andningsarbete inställt. Hjärt-Lung-Räddningen avslutad. Beklagat. Vi gjorde allt vi kunde.

”Nu är tiden faktiskt ute”, påpekar Sverker med en ursäktande gest och tar fram en almanacka. ”Vill du att vi bokar en ny tid?”

”Jag får nog kolla i min tidbok”, fräser jag som vill döda någon eller någonting men känner mig i själva verket handlingsförlamad.

”Vad sägs om tisdag om två veckor på samma tid?” undrar han.

”För att vara ärligt så är jag lite osäker” svarar jag som en gapande pilotfisk som ovetande dras med den stora hajen.

”Jag bokar preliminärt så få du återkomma nästa vecka. För mig känns det som vi har en hel del att prata om du och jag.”

”Jag behöver fundera lite tror jag.”

”Det tror jag med. Men du väljer. Tack för idag, Klaus.”

”Tack själv.”

